

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת שופטים ס"ט:

בענין דין קדימה בברכות

א] בדין קדימה בברכות נחלקו רבי יהודה וחכמים, אם מין ז' עדיף או חביב עדיף, ונקטו רוב הפוסקים להלכה כרבי יהודה דמין ז' עדיף, וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן רי"א). אמנם כל זה כשברכותיהם שוות, אולם אם אין בברכותיהם שוות מעלת חביב עדיפה על מעלת מין ז', כמבואר שם.

ב] וצ"ב דמ"מ אם מעלת מין ז' עדיפה, יש לה להיות קודמת תמיד, ואם מעלת מין ז' עדיפה, יש לה להיות קודמת תמיד.

ג] עוד דנו בפוסקים במקרה שיש לפניו ג' מיני פירות, ב' מהם בברכותיהם שוות, ואחד ברכתו אחרת, וכגון זית תפוח ואבטיח, ולאדם חביבים המינים בסדר הזה: תפוח, אבטיח וזית, כיצד יעשה, דלענין ברכת בורא פרי העץ עדיף הזית על התפוח כיון שהוא ממין ז', ומאידך האבטיח חביב לו מהזית ויש להקדימו, דהרי אין בברכותיהם שוות, ואם יקדים את האבטיח הלא התפוח חביב לו, וחוזר חלילה.

ד] ונראה ראשית בביאור הענין, דדין קדימה בברכותיהם שוות ובאין בברכותיהם שוות ב' עניני קדימה הם, דבברכותיהם שוות הנידון הוא על מה תחול עיקר ברכתו ומה יגרר ממילא, (כמבואר ברמ"א סימן רי"א סעיף ה' בשם הרשב"א, דזהו הגדר כשמברך על דבר אחד ברכה ופטר שאר דברים, שעיקר הברכה חל על מה שלפניו והשאר נגרר ממילא, יעושי"ה), ובאין בברכותיהם שוות שמברך גם על זה וגם על זה הנידון הוא מה לעשות ראשון ומה לעשות שני.

עוד נראה דשונים הם מעלת מין ז' ממעלת חביב בעיקר ענינם, שמעלת מין ז' היא חשיבות אמיתית שיש לדבר בעצמותו שהוא מהמינים שהארץ השתבחה בהם, (וכן בתוך הז' מינים, הקרוב ל"ארץ" יותר חשוב הוא בעצם מהמאוחר לו), ומאידך מעלת חביב אינה מעלה עצמית שהרי לפלוגי פרי זה חביב יותר, ולפלוגי פרי זה חביב יותר.

ומעתה נראה בביאור הדין, דלענין בברכותיהם שוות שהנידון הוא על מה תחול עיקר הברכה, נקטינן שהולכים אחר ז' המינים, שראוי שעיקר הברכה תחול על הדבר החשוב בעצמותו והשאר יגרר ממילא, (וכמ"ש הרשב"א שאינו בדין שיפטור אינו חשוב את החושב בדרך גרירה וכו', וכנ"ל), אולם לענין אין בברכותיהם שוות, שהנדון הוא מה יעשה האדם קודם, עדיף שיודה האדם מתחילה על החביב והחשוב אצלו.

ה] ולפ"ז נראה לכאורה דבמקרה הנ"ל יברך על האבטיח ראשון, ושוב על הזית, דהלא בברכותיהם שוות יש להקדים את הזית החשוב בעצם, ואין צד לברך על התפוח, וממילא כל הנידון הוא האם להקדים את הזית או את התפוח, וכיון שהאבטיח חביב לו - יש להקדימו.

ו] בשער הציון (סימן רי"א ס"ק ו') הסתפק בגוונא דאין בברכותיהם שוות, האם להקדים השלם לחביב או להיפך, דהנה כשברכותיהם שוות הסדר הוא: מין ז', שלם, חביב, אולם באין בברכותיהם שוות שמעלת חביב דוחה אפי' מעלת מין ז', אולי כל שכן שתדחה מעלת שלם, או שמא גם כאן מעלת שלם תדחה את מעלת החביב, יעושי"ה.

ולהנ"ל לכאורה נראה להקדים את מעלת החביב, דהלא גם מעלת השלם היא מעלה בעצם, ומכיון שבאין בברכותיהם שוות אזלינן אצל החשוב לאדם, לכאורה תמיד מעלת החביב קודמת.

*

בספר לקט יושר העיד על רבו בעל תרומת הדשן, שמראש חודש אלול עד לאחר יו"כ היה מנגן את ברוך שאמר כל יום כשעה.

ואולי יש ללמוד מדבריו דרך עבודה לימי אלול והימים הנוראים, להתחזק בענין הברכות וההודאה להשי"ת.

והלא אמרו חז"ל, "האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דברכות". ועוד אמרו חז"ל על הפסוק "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", ש"מה" היינו מאה ברכות שחייב אדם לומר ביום (יעויין מדרש תנחומא קורח י"ב), דהיינו שעל ידי מאה הברכות שאומר אדם ביום כראוי זוכה ליראה לאהבה וכו'.

ושמעתי מהגרשז"א זצ"ל שאמר שאם יזכה האדם לברך את המאה ברכות בכוונה הראויה, יועיל לו הדבר יותר מכל ספרי המוסר שבעולם.